

Миодраг Дабжић

У ЗЕМУНУ ПОРУШЕНА ПРИЗЕМНИЦА СРПСКЕ ШКОЛЕ ИЗ 1745. ГОДИНЕ

Кад се пише о старом делу Земуна, посебно се истиче културно-историјска и амбијентална целина, односно комплекс зграда на углу улица Његошеве (некад Николајевске) и Синђелићеве (некад део Ул. Сибињанин Јанка и Рибарски прилаз). На тој великој парцели налазе се стара Српска школа (1745), Светониколајевска црква (средина XVIII века) с пространим портом и школска партерна зграда која се у плановима града појављује 1780. године и која је дограђивана почетком 30-их година XIX века и 1902. кад је прерађена и добила сецесијску фасаду с двоје двокрилних врата с гитерима (решетке) од кованог гвожђа.

Од ова три објекта, кад је у питању прошлост просветних установа, значајно место припада старој школској приземници из 1745, која је евидентирана као најстарија школска зграда у некад посебном граду (до 1934), а затим у београдској општини Земун. Приликом валоризације Старог језгра Земуна наглашавано је да је треба сачувати у саставу архитектонске целине јер представља сведочанство развоја земуних школских зграда од средине XVIII столећа.

Илирска, одн. Српска школа

Стара приземница с високим двосливним кровом припада некад

искључиво распрострањеном типу дводелне или троделне куће на Гардошу и његовим падинама. Зидана је опеком у малтеру и првобитно је имала правоугаону основу. Ужом страном оријентисана је ка важнијој улици, док је дужа страна на ивици парцеле и почетку зидног платна улице која води ка лесном платоу. У плану Земуна из око 1830. г. учртано је проширење фронталног дела зграде која је добила једну мању просторију обухваћену заједничким кровом. На том картографском извору, као и документу из 1780. године рурална приземница означена је као јавна зграда, односно као Илирска школа (Illirische Schulhaus).¹

Рушење школе

Вишеструко вреднована школска зграда, која је касније служила за становање учитеља и потребе цркве, доживела је неславни крај. У време кад је најављивана санација влагом угрожених темеља најстарије земуних започињене мирске Николајевске цркве, крајем маја 1997. године, после оправданог сечења столетне липе, која је коренима подривала темељ дограђеног дела, почело је рушење целог објекта. Демонтирана је кровна конструкција, а затим су радници крамповима из дебелих зидова вадили циглу по циглу до седмог реда

Сл. 1. Драган Руменчић, Прилаз
Гардошу, комб. шехишка
акварела

Сл. 2. Стара Српска школа (1745) пре
рушења 1997. године (фото:
Александар Драгуљиновић)

изнад симса, односно нивелисане основе и према измењеним димензијама подизана је нова зграда.

Упућенији грађани заинтересовани за чување старог језгра Земунa, били су изненађени догађајем. Међутим, надлежне службе, па и дневна штампа која је раније писала о недозвољеним радњама, нису реаговале. Једино је НИН (4. јул 1997.)² објавио опширнији чланак и његов аутор поставио је право питање: ко је порушио стару школу? Општина, поменут је председник др Војислав Шешел, или парох Станоје Жикић? Пошто је реч о значајном објекту, треба навести изјаве које је аутор тражио од поменутих личности и стручњака Завода за заштиту споменика културе града Београда.

Др Шешел одговорио је да „општина није срушила никакву зграду” и да је то учинила црква. За нову зграду рекао је да ће она „по спољашњем изгледу морати да буде идентична срушеној”. Парох Жикић који потиче из других крајева Србије, био је изричит: „Објекат се сам срушио. Грете нису издржале!” Стручњаци Градског завода за заштиту споменика су се позивали на Решење од 6. маја 1997. године,³ које је орган заштите уручио Српској православној парохији Николајевске цркве. Треба нагласити да је парохија тражила конзерваторске услове за санацију и рестаурацију старе српске школе. Тражено је дозвољено и за ову прилику најважнији су:

- правоугаони габарит школе сачувати у потпуности...
- дозидани део зграде може бити реконструисан и испод њега дозвољава се и искон подрума величине дозиданог крила
- на споменичком делу зграде, у којем се сада налази само једна просторија (сала), дозвољава се санација крова и то заменом оштећених дрвених конструктивних елемената новим. Кровни покривач мора остати аутентичан.

Кров на дозиданом делу – као и садашњи (постојећи);

- дозвољава се повећање нивоа пода у просторији сале, до 15 цм...
- приликом реконструкције објекта водити рачуна да се непри-

мереним интервенцијама не угрози конструктивни склоп споменика, као и његов општи изглед...

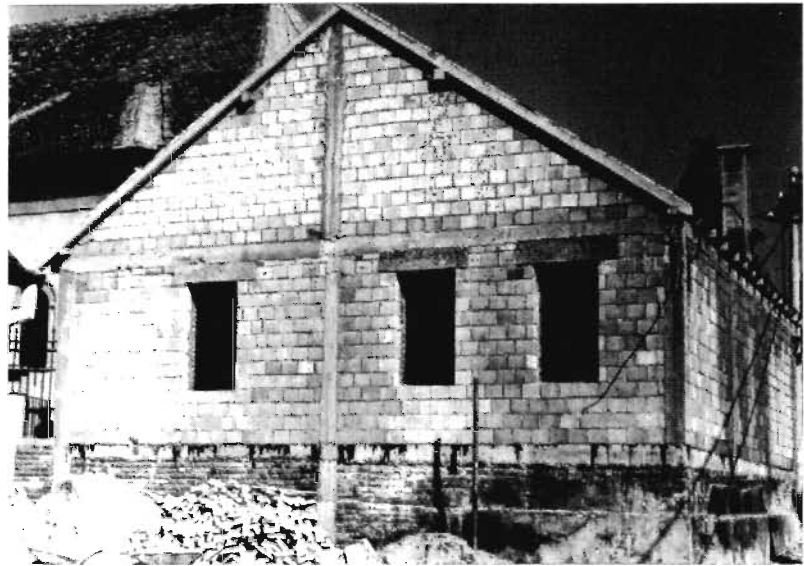
У Образложењу је наглашено да стара зграда има културно-историјску вредност и да је према ДУП-у Гардоша вреднована и као „амбијентални објекат предвиђен за строжи конзерваторски третман”. И, на крају, наведена је могућност да је „против Решења допуштена жалба Републичком заводу за заштиту споменика културе”.

Непримерена новоградња

Подносилац захтева за санацију школске зграде није користио право жалбе, нити је установи заштите достављен специјални пројект. Дрвена зграда је порушена и саграђена је нова и то увећаних димензија основе и волумена. Конзерваторски услови нису поштовани. Уместо, на пример, подрума урађен је сутерен са прозором; уместо вишег нивоа пода до 15 цм подигнут је за око метар, тако да се у зграду улази степеницама; уместо захтева да се интервенцијама не угрози склоп и општи изглед споменика, изграђен је објект који подсећа на руралну задружну или неку економску зграду. Треба приметити да су три отвора на фасади задржали пређашње димензије, али они сад не одговарају пропорцијама новоградње. Чудно је, такође, да је умањено растојање од цркве. Пролаз је ужи и извесно је да ће се приликом трократног обиласка цркве литија реметити, нарочито ће се то односити на носиоце „неба”, еснафског рибарског барјака, чирака и рипида јер литија има прописани ред и распоред.

Уместо закључка

У време нефункционисања градитељских закона и палету дивље градње у Београду, укључујући и Земун, у наведеном архитектонском комплексу заувек је, после више од два и по столећа, нестала вишеструко вреднована партерна зграда и то је губитак за цео град. Остаје, ипак

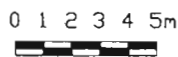
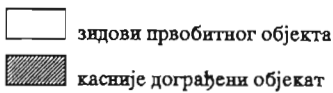
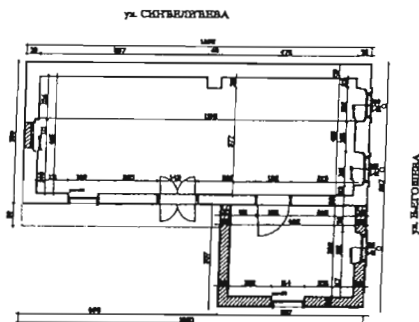

Сл. 3. Новоградња из 1997. године
(фото: Слободан Цвејић)

Сл. 4. Изглед новог објекта,
август 1998. године

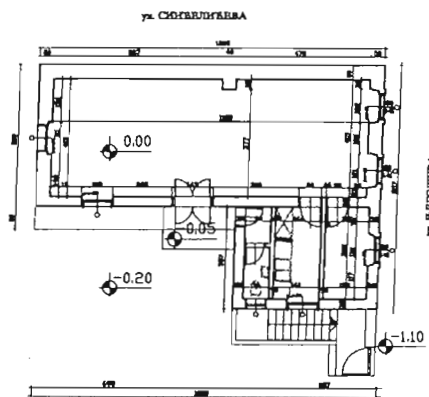

ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ - основа
приземља

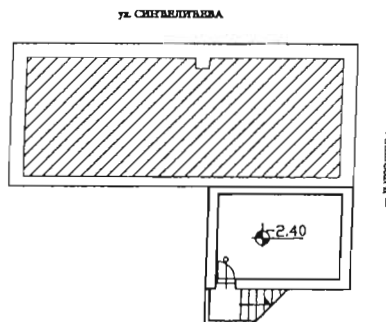
КОНЗЕРВАТОРСКИ УСЛОВИ -
основа приземља

*РЕКОНСТРУКЦИЈА ДОГРАЂЕНОГ ДЕЛА

КОНЗЕРВАТОРСКИ УСЛОВИ -
основа подрума

*РЕКОНСТРУКЦИЈА ДОГРАЂЕНОГ ДЕЛА

Сл. 5. Планови објекта, према конзервативорским условима (ЗЗСКГБ)

недоумица ко је рушитељ? Парох или Српска православна парохија при храму св.оца Николаја,⁵ која је подносилац захтева за санацију и рестаурацију и да ли је добијена извесна вербална подршка са стране. Овим редовима не инсистира се на имену главног актера, свакако неодговорног или неупућеног, већ је намера да се догађај забележи ради заустављања урбаног хаоса. Исто тако треба рећи да је извршитељ недозвољене радње учинио штету угледу установе и организације којој припада.

Напомене

- ¹ Ж.Шкаламера, Старо језгро Земуна, књ. II, Београд 1967, стр. 69;
Л. Ђелап, Српска основна школа у Земуну у XVIII столећу, БМГБ, књ. II, 1955, стр. 117
- ² М. Милосављевић, Рушење школе, НИИ, 4. јул 1997, стр. 30
- ³ ЗЗСКГБ, 6. мај 1997, стр. 1 и 2.
- ⁴ М. Дабижић, Слава православних земуних рибара до 1941, ГГБ, књ. XXXIX-1992, стр. 195.
- ⁵ М. Дабижић, Ко је срушио стару школу, НИИ, 25. јул 1997, стр. 5: постављено је више питања пароху Жикићу у вези с

његовом изјавом НИИ-у. Поред осталог: новинару није показан пројекат анонимног аутора, који није предат Градском заводу за заштиту, што је законска обавеза; ко финансира радове и шта је с инвентаром који се налазио у старој школи (еснафски барјаци, дипломе, фотографије и писани документи)?

R e s u m e

*Miodrag Dabižić*THE GROUND FLOOR HOUSE OF SERBIAN
SCHOOL DATING FROM 1745 DEMOLISHED
IN ZEMUN

An architectural complex existed in the old part of Zemun, formerly a separate town, and now one of the Belgrade counties. It consisted of the old school (1745), the baroque church of St. Nicholas (mid XVIII century), now under protection, and the high ground floor schoolhouse from 1830s. Parochial authorities demanded an information from the Bureau for Protection of Monuments of Culture of the City of Belgrade about conservatory

requirements for mending and restoration of the old schoolhouse. The Bureau submitted the requested reply to the Parish. However, the Parish had the old schoolhouse torn down, and the new object with larger groundplan and volume was erected in its place. Without consent of the legal authorities, the oldest schoolhouse in town was hence forever lost in spite of its culture-historical and ambiental value.